

**Володимир Зінченко,
Людмила Міщик**

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Соціально-економічні та політичні зміни в сучасному суспільстві, пов'язані з глобалізацією, інформатизацією, полікультурністю, спрямованістю України на входження до Європи, а системи освіти до Болонського процесу змінили вимоги до професійної підготовки майбутнього педагога. Поширення комп'ютерних технологій в усіх сферах діяльності, розвиток засобів комунікації та формування нового інформаційного середовища зробили істотний вплив на систему освіти.

Нова парадигма освіти вимагає від соціального педагога володіння широким спектром компетентностей, серед яких зокрема важливі місця посідають інноваційна, профорієнтаційна та інформаційно-комунікаційна компетентності в їх поєднанні та взаємопроникненні.

У навчальний процес закладів освіти входять новітні педагогічні та інформаційні технології в їх доцільному поєднанні (проектний метод, метод портфоліо, кейс-метод), які дозволяють підвищити ефективність навчання за рахунок збільшення творчого компоненту навчальної діяльності.

Сучасний соціальний педагог повинен володіти новітніми педагогічними технологіями. Серед цих технологій чільне місце посідає метод проектів.

Тому очевидно, що важливим завданням підготовки майбутнього соціального педагога є не тільки засвоєння певних фахових знань, а й формування професійної компетентності, складовою якої є готовність до організації проектної діяльності та використання новітніх інформаційних технологій в навчальному процесі.

Педагогічна проектна діяльність – це діяльність педагога, спрямована на обґрунтування цільової ідеї, розробку, створення моделі та реалізацію педагогічного проекту як інноваційної моделі освітньо-виховної системи, орієнтованої на масове використання.

Важливість застосування проектної діяльності в підготовці соціальних педагогів визначається тим, що вона сприяє розвитку творчості студента, інтегрує і систематизує знання й уміння, отримані при вивченні різних предметів, спрямовує на практичне їх застосування, формує професійну компетентність.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології дозволяють систематизувати й активізувати навчальну проектну діяльність.

Для підготовки майбутнього соціального педагога до профорієнтаційної роботи необхідна побудова системи навчання, яка орієнтована на становлення готовності до використання проектної діяльності та інформаційних технологій.

Теоретичні основи проектної діяльності обґрунтовані в роботах В. Гузеєва [2], Т. Новікової [5], Н. Пахомової [7], Є. Полата [6].

Поєднання проектних технологій з інформаційно-комунікаційними відображено в роботах Н. Голівер [1], Н. Дементієвської, Н. Морзе [4], Є. Полат [6].

Питання підготовки педагогів до використання ІКТ у навчально-виховному процесі є предметом розгляду багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Їхні дослідження свідчать, що застосування ІКТ при підготовці майбутніх учителів має позитивний вплив на формування їх професійної компетентності, забезпечує підвищення рівня навчально-пізнавальної активності [3; 8].

Але досліджень можливостей комплексного застосування проектних технологій у поєднанні з інформаційними технологіями в підготовці майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної діяльності не проводилось.

Тому метою даної статті є огляд можливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій в доцільному поєднанні їх із методом проектів у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів на прикладі підготовки до здійснення профорієнтаційної роботи.

На основі аналізу літератури та педагогічного досвіду нами були обґрунтовані педагогічні умови, які забезпечують успішне використання новітніх інформаційних технологій в організації роботи над проектом:

- професіоналізм викладача, знання ним особливостей проектної методики та вміння користуватися ІКТ, усвідомлення широких можливостей розвитку студентів у процесі проектної діяльності;
- мотивація діяльності студентів у роботі над проектом і використання ІКТ;
- оволодіння студентами технологіями проектної діяльності;
- включення в педагогічні проекти науково-дослідницьких завдань;
- систематичність взаємодії викладача зі студентами у виконанні проекту;
- створення електронних портфоліо з виконаних завдань;

Перевірка ефективності застосування новітніх інформаційних технологій у педагогічній проектній діяльності проведена нами на базі соціально-гуманітарного факультету Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

З метою вивчення ставлення до проектних методик і стану використання інформаційних технологій у педагогічній проектній діяльності нами було проведено опитування студентів і викладачів.

В опитуванні взяло участь 98 студентів старших курсів спеціальності «Соціальна педагогіка». У результаті дослідження встановлено, що 63 студенти (64 %) залучались до виконання педагогічних проектів. Переважна більшість студентів (81 %) вважають, що метод проектів ефективний у навчанні.

На запитання «Як часто Ви користуєтесь ІКТ та мережею Інтернет для виконання навчальних завдань?» відповіді розподілились таким чином: постійно – 29 %, часто – 35 %, інколи – 29 %, ніколи – 8 %.

Опитано 29 викладачів, які навчають майбутніх соціальних педагогів.

На запитання «Чи використовуєте Ви метод проектів у процесі викладання?», 35 % вказали, що використовують часто, 31 % – інколи, 24 % – рідко і 10 % – не використовують.

На запитання «Чи користуєтесь Ви мережею Інтернет для навчальних цілей?», 40 % відповіли, що не користуються, 17 % – рідко, 23 % – часто, 20 % – постійно.

На запитання «Чи даєте Ви завдання студентам користуватися інформацією з мережі Інтернет при виконанні навчальних завдань (проектів, рефератів тощо)?», відповіді розподілились таким чином: «Постійно» – 24 %, «Часто» – 14 %, «Інколи» – 27 %, «Ні» – 35 %.

На основі опитування виявлено, що більшість викладачів вважає, що доцільно використовувати метод проектів у навчанні, але при цьому третина опитаних не використовує його в процесі викладання свого предмету.

Тому постала необхідність перевірки ефективності застосування інформаційних технологій в поєднанні з проектною методикою у навчанні.

Для проведення експериментальної роботи були обрані навчальні предмети «Основи профорієнтаційної роботи» (ОПР) та «Основи соціально-педагогічних досліджень» (ОСПД), які вивчають студенти на IV курсі. Вибір цих дисциплін не випадковий. З метою перевірки ефективності проектної діяльності в поєднанні з ІКТ нами були взяті предмети не інформаційно-технічного, а психолого-педагогічного циклу.

Курс «Основи профорієнтаційної роботи» є важливою ланкою в підготовці студентів до соціально-педагогічної діяльності. Він інтегрує в собі відомості з психології, соціальної педагогіки, соціології і пов'язаний з подальшим проходженням педагогічної практики. Його метою є формування профорієнтаційної компетентності соціального педагога, під якою ми розуміємо комплекс особистісних можливостей соціального педагога, які дозволяють йому ефективно й доцільно реалізувати цілі та завдання профорієнтаційної роботи [9].

Курс «Основи соціально-педагогічних досліджень» має на меті формування готовності до проведення наукових досліджень, зокрема профорієнтаційних, впровадження їх результатів у практику соціально-

педагогічної роботи.

Для того, щоб застосовувати ІКТ у виконанні проектів студенти повинні володіти достатнім рівнем інформаційно-комунікаційної компетентності.

Нами було визначено 5 рівнів використання студентами ІКТ при виконанні індивідуальних завдань: критичний, низький, середній, достатній, високий.

Високий рівень. Студент має системні знання про можливості застосування комп'ютерних та інформаційних технологій у навчальній діяльності. Постійно користується ІКТ для підготовки до занять, пошуку інформації в мережі «Інтернет». Вільно користується програмами для сканування та розпізнавання тексту, текстовим редактором, табличним процесором, електронною поштою. Володіє навичками: швидкого набору тексту, сканування.

Достатній рівень. Студент самостійно аргументує запропоновані рішення, підходи до використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Проявляє елементи творчості. Користується для пошуку інформації всесвітньою мережею Інтернет.

Використовує різноманітні комп'ютерні програми для виконання самостійної роботи. Володіє навичками: набору тексту, сканування.

Середній рівень. За допомогою викладача аргументує запропоновані рішення, підходи до використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Проявляє незначні елементи творчості. Періодично користується для пошуку інформації всесвітньою мережею Інтернет. Використовує незначною мірою комп'ютерні програми для навчання. Текст набирає досить повільно.

Низький рівень. Студент не бачить важливості та можливостей застосування комп'ютерних технологій у навчанні, майже не користується всесвітньою мережею Інтернет. Майже не використовує комп'ютерні програми для навчання. Дуже повільно набирає текст.

Критичний рівень. Студент не користується всесвітньою мережею Інтернет і не використовує комп'ютер для навчання.

Для оцінки рівня готовності студентів до використання ІКТ у навчальному процесі використовувався комплекс діагностичних методів. Тести для оцінки рівня знань, результати виконання індивідуальних завдань (аналіз продуктів діяльності) для оцінки рівня умінь, опитування для визначення ставлення студентів до використання інформаційних технологій.

Зміст курсу ОПР включає в себе лекційні заняття, виконання лабораторно-практичних робіт та індивідуальних завдань.

Обсяг часу, відведеного за навчальним планом на даний предмет – 72 години, з них на самостійну та індивідуальну роботу – 36 годин.

Для покращення вивчення навчального матеріалу, студентам

пропонувалось вибрати види індивідуальних завдань, об'єднаних назвою педагогічного проекту, наприклад: «Технологія діяльності соціального педагога по профорієнтаційному супроводу дітей з особливими потребами».

Таблиця 1

**Види індивідуальних завдань для студентів з курсу
«Основи профорієнтаційної роботи»
для виконання проекту з використанням ІКТ:**

№	Вид індивідуального завдання	Кількість годин
1	Розробка профорієнтаційного кросворду з індивідуальної теми	4
2	Розробка плану-конспекту профорієнтаційного заходу з використанням ІКТ	6
3	Розробка комп'ютерної презентації до профорієнтаційного заходу	4
4	Розробка тестів для перевірки знань студентів з окремої теми курсу	4
5	Написання реферату з курсу. Підготовка презентації до реферату	6
6	Пошук матеріалу до теми заняття з використанням електронних ресурсів	6
7	Створення інтернет-сторінки профорієнтаційного характеру	4

Кожному студенту на першому занятті визначається тема, за якою він має виконати педагогічний проект (розробка плану-конспекту, створення презентації тощо).

Результати виконання завдань накопичуються в електронному вигляді у віртуальній лабораторії викладача (робоче портфоліо). Як виняток, подається викладачеві на електронному носії.

Програма курсу «Основи соціально-педагогічних досліджень» передбачає оволодіння студентами основами дослідницької діяльності, оскільки розуміння суті педагогічного процесу, творче розв'язання нестандартних педагогічних завдань неможливі без оволодіння методикою наукових пошуків, ознайомлення з логікою дослідницького процесу та вміння аналізувати й передбачати розвиток педагогічних явищ і для цього використовувати ІКТ.

Програма підготовки майбутнього соціального педагога розрахована на 72 академічних години, з них для самостійної та індивідуальної роботи – по 18 годин. Завершується курс захистом індивідуального навчально-дослідницького завдання, яке виконується з використанням новітніх інформаційних технологій.

Студентам пропонуються теми досліджень, частина з яких пов'язана з профорієнтаційною роботою. Кожен студент за власним бажанням обирає види індивідуальних навчально-дослідницьких завдань.

Кількість годин, відведених на різні види індивідуальних завдань, наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

**Види індивідуальних навчально-дослідницьких завдань
для студентів з курсу «Основи соціально-педагогічних досліджень»**

№	Види індивідуальних навчально-дослідницьких завдань	Кількість годин
1	Написання реферату за обраною темою	6
2	Створення презентації за темою реферату	4
3	Аналіз інтернет-ресурсів з позиції знаходження інформації по індивідуальній темі дослідження	6
4	Розробка опитувальника по індивідуальній темі	4
5	Розробка Інтернет сторінки за результатами проведеного дослідження	6
6	Статистична обробка результатів дослідження	4
7	Підготовка доповіді на науково-практичну конференцію за результатами дослідження	8
8	Розробка презентації до доповіді	6

Під час виконання завдань викладач виступає в якості консультанта. Результати виконання накопичуються в електронному портфоліо.

З метою виявлення ефективності запропонованої методики було проведено визначення рівня засвоєння навчального матеріалу з курсів ОПР, ОСПД та потреби студентів у використанні інформаційних технологій у навчальному процесі.

Для перевірки рівня засвоєння знань та умінь з профорієнтаційної роботи був розроблений тест, який складався з 25 завдань, що охоплювали основні аспекти програмового матеріалу.

Тестування проводилось після вивчення курсу в контрольних групах, де не здійснювалось поєднання проектної діяльності з інформаційно-комунікаційними технологіями та експериментальній. У контрольній групі (кількість студентів 29) середнє арифметичне виконаних завдань 15,4; в експериментальній групі (кількість студентів 23) – 18,3.

Окрім кращого засвоєння програмового матеріалу з основ професійної орієнтації, за описаними вище критеріями оцінювався рівень використання студентами ІКТ при виконанні індивідуальних завдань. Після експерименту високий рівень було зафіксовано у 41 % студентів контрольної групи і 61 % в експериментальній.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що використання інформаційно-комунікаційних технологій в поєднанні з проектною навчальною діяльністю сприяє:

- забезпеченню повнішого засвоєння студентами навчального матеріалу;
- збільшенню обсягу знань та практичних умінь студентів з використання нових інформаційних технологій;
- поглибленню уміння користування мережею Інтернет для

навчальних цілей;

- формуванню готовності до використання ІКТ у подальшій соціально-педагогічній діяльності.

Матеріал, наведений у статті не вичерпує проблеми дослідження. У подальшому доцільно вивчити можливості застосування в професійній підготовці соціального педагога інших інноваційних педагогічних технологій в поєднанні з інформаційними технологіями та елементами дослідницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Голівер Н. О. Комп'ютеризація процесу навчання / Н. О. Голівер // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. – Харків : ХДПУ, 2001. – Вип. 16. – С. 78–82.
- 2 Гузеев В. В. «Метод проектов» как частный случай интегральной технологии обучения / В. В. Гузеев // Директор школы. – 1995. – № 6. – С. 39–47.
- 3 Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. С. Гурін. – Одеса, 2004. – 23 с.
- 4 Дементієвська Н. П. Телекомунікаційні проекти. Стан та перспективи / Н. П. Дементієвська, Н. В. Морзе // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – № 4. – С. 12–19.
- 5 Новикова Т. Д. Проектные технологии на уроках и во внеучебной деятельности / Т. Д. Новикова // Народное образование. – 2000. – № 8–9. – С. 151–157.
- 6 Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров / [Полат Е. С. и др.] ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 224 с.
- 7 Пахомова Н. Учебные проекты: методология поиска / Н. Пахомова // Учитель. – 2000. – № 1. – С. 41–45.
- 8 Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. В. Суховірський. – Київ, 2005. – 20 с.
- 9 Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика : монографія / Зінченко В. П., Харламенко В. Б. [та ін.] ; за ред. В. П. Зінченка. – Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – 198 с.